Az Új Szó ingyenes melléklete

Könyvjelző

2006. október 19. 5. évfolyam 10. szám

Ars Poetica 2006: Tóth Krisztina
2. oldal

Molnár Miriam jelenti a helyszínről: Egyszer volt Brooklynban könyvvásár...
7. oldal

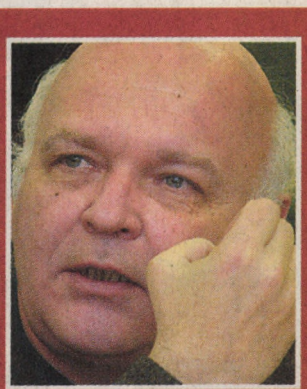

Örökzöld: Grendel Lajos
10–11. oldal

Címlapsztori:

Frankfurt, 58, 56

India volt a díszvendége az idén október 3. és 8. között tartott Frankfurti Nemzetközi Könyvvásárnak, mely sorrendben már az 58-ik volt, s magyar részről az 56-os forradalom fél évszázados jubileumának könyvei álltak a középpontjában. A magyar irodalomban a hírek szerint (az mti nyomán a www.kultura.hu és www.litera.hu foglalkozik a visszhanggal) Nádas Péter állt az érdeklődés homlokterében, műveit a német könyvpiacon már másfél évtizede tartós siker kíséri. „Két dolog mindenképp megerősítést nyert – idézi a litera Zentai Péter Lászlót, a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének igazgatóját. – Mindenekelőtt az, hogy a magyar könyvkiadásnak, a magyar irodalomnak óriási tekintélye van a német könyvpiacon. Óriási érdeklődés nyilvánul meg német irodalmi, illetve kiadói körökben arra vonatkozóan, hogy különböző magyar szerzők műveiből minél többet jelentessenek meg az itteni könyvpiacon." Rendkívüli a német publikum is, a könyvek iránti érdeklődésével egyetlen más ország olvasói sem vetekedhetnek.

Fénykép: Frank May. A címlapon: Boris Rössler *(TASR/EPA)*

Ars Poetica 2006

Ezzel a címmel zajlott Pozsonyban (és Besztercebányán) október 11. és 18. között az a nemzetközi költészeti fesztivál, melyen tizennégy ország harminckét költője a verseit olvasta. A szerdától szerdáig tartó fesztivál a költészethez kapcsolódó más eseményekkel (performensszel, előadással, kerekasztal-beszélgetéssel, filmvetítéssel, koncerttel, tánccal, olvasói-hallgató versennyel) kiegészítve szinte egész napra szóló programot biztosított az érdeklődőknek. A versbarátok jártak a legjobban, egyebek közt azzal, hogy a nem mindennapi csemegét jelentő eseménysorozat mindegyik estjén a szerző előadásában és eredetiben hallhatták a verset, utána pedig fordításban. Magyarországot a költő-prózaíró Tóth Krisztina és Szkárosi Endre „transzpoéta" képviselte; verseiket Rožňo Jitka fordította szlovákra. A részletek az ArsPoetica 2006 című, erre az alkalomra megjelent 416 oldalas könyvben olvashatók, amely nemcsak a szerzőket és életművüket ismerteti (szlovákul és angolul), hanem műveikből is kétnyelvű válogatást nyújt. A Könyvjelző a lapzárta előtti utolsó órákban még jelen lehetett azon a maratoni felolvasáson, ahol a pozsonyi A4-es klub színültig telt termében versben (de tapsban is) jól mérhetően Tóth Krisztina aratta a legnagyobb sikert Esős nyár című versével. Szlovák részről a próza-íróként (és rádiójáték-íróként meg filmrendezőként) is egyedülálló Jana Bodnárová rövidverseivel kezdődött a program, míg a török származású kassai Agda Bavi Pain szereplése valamivel érdekesebb volt, mint előadott szövegei. A pénteki felolvasáson Macsovszky Péter (Peter Macsovszky) képviselte még Szlovákiát, az utolsó napon Ján Buzássy műfordítói szemináriuma zajlott a Comenius Egyetemen. Talán nem fölösleges adalék a csütörtöki felolvasóest hallgató-résztvevőjétől, aki szabad szék híján a lépcsőre szorult (nagyon sokan jártak egyébként így, többek közt az egyik társrendező, a Magyar Köztársaság Kulturális Intézetének igazgatója is), hogy a jól szervezett és nagyon színvonalas estre ingyenes volt belépés, és hogy a hallgatóság zömét fiatalok alkották. Az ember, ha ábrándozni támad kedve, ilyennek képzeli a jövő költészeti estjeit. Ebbe a mostaniba talán egy, a meghívott magyar költők és pozsonyi híveik-olvasóik részvételével számoló író-olvasó találkozó még belefért volna. (cs)

ÚJ KÖNYVEINK

Bettes István
Hidegvölgyben
Lilium Aurum

Bettes István gyermekeknek szóló virágverseinek vadvirágok a szereplői: a piros gyújtóványfű, az erdei varázslófű, a mocsári nefelejcs, a heverő patkófű, a tavaszi békaszem, a bíbor nebáncsvirág, a mezei katicavirág, az ösztörűs veronika – és sok más ritkán látott vadvirág. Balázsy Géza színes illusztrációival.

Kötve, 58 old., 11,5x15,5 cm
bolti ár: 80 Sk
kedvezménnyel: 72 Sk

Csáky Károly
Irodalmi kapcsolatok III.
Lilium Aurum

A művelődéstörténeti sorozat újabb kötete tizenkét portrében rajzolja meg főszereplőit: Fegyverneki Ferencet, Rimay Jánost, Komjáthy Jenőt, Sajó Sándort, Koháry Istvánt, Vályi Klárát, Homokay Pált, Pongrácz Elemért, Kálnay Nándort, Fabó Andrást, Komjáthy Anzelmet és Schoen Arnoldot.

Fűzve, 120 old., 16,5x23,5 cm
bolti ár: 160 Sk
kedvezménnyel: 144 Sk

Cséplő Ferenc
Azok a nehéz idők
Lilium Aurum

Történetek az 1940-es, 1950-es évekből: a szerző személyesen szerzett tapasztalatai, benyomásai alapján – a második világháború végének zűrzavaráról, szovjet katonák, magyar bakák, SS-legények és nyilasok közt, majd a „béke" időszakában: a magyarüldözések, kitelepítések zord légkörében.

Kötve, 156 old., 12x17,7 cm
bolti ár: 169 Sk
kedvezménnyel: 152 Sk

Csicsay Alajos
Mérföldkövek ködben
Lilium Aurum

Pathó Károly életútja család- és kortörténet, szociológiai-társadalmi korrajz, mely egy személy életútján keresztül bomlik ki az érdekfeszítően olvasmányos könyv lapjain. Gazdag fényképmelléklettel.

Kötve, 264 old., 15,2x21,4 cm
bolti ár: 220 Sk
kedvezménnyel: 198 Sk

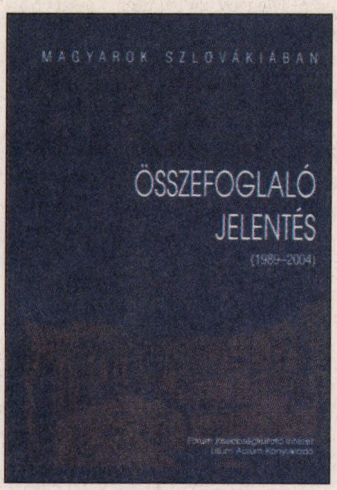

Fazekas József–Hunčík Péter szerk.
Magyarok Szlovákiában. Összefoglaló jelentés (1989–2004)
Fórum Kisebbségkutató Intézet

A szlovákiai magyarság történetének a rendszerváltozástól eltelt tizenöt évét feldolgozó lexikon a társadalmi-gazdasági-kulturális viszonyok mindenre kiterjedő áttekintését nyújtja. Második kiadás.

Kötve, 480 old., 17x24,3 cm
bolti ár: 400 Sk
kedvezménnyel: 350 Sk

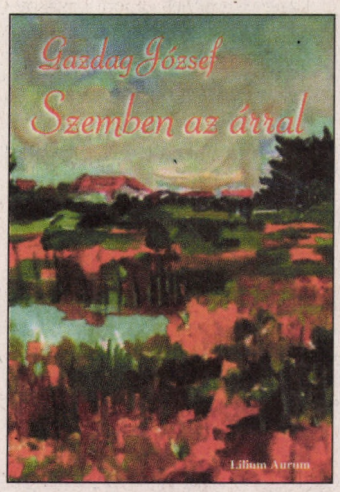

Gazdag József
Szemben az árral
Lilium Aurum

A csallóközi vadászíró két korábban megjelent sikeres vadászkönyve (*Csallóközi vadászatok*, Lilium Aurum, 2002 és *A vadászat varázsa*, Lilium Aurum, 2004) után ezúttal a kispróza műfajában próbálja ki szépírói tehetségét.

Fűzve, 176 old., 12x18 cm
bolti ár: 149 Sk
kedvezménnyel: 134 Sk

ÚJ KÖNYVEINK

Gágyor József
Édes kincsem, kis virágom
Lilium Aurum

„Koszorúnk varázserejű kincseket tartalmaz. A Mátyusföld talajáról szedtem fel őket... Egy egész közösség lelkiségét hordozzák magukban" – vallja újabb kötetéről a szerző. Az *Édesanyák könyve. Játékok ölbeli gyermekekkel* alcímű könyvecske a legkisebbekkel való verses-játékos foglalkozás hasznos és szórakoztató segédeszköze.

Kötve, 124 old., 16,5x17,5 cm
bolti ár: 178 Sk
kedvezménnyel: 160 Sk

Hetényi Andrea
Kincső kalandjai
Plectrum

A legkisebbekhez szóló rövid mesetörténetek főszereplője egy kislány: Kincső. Az ő személye köti össze a csaknem húsz fejezetet, három részben. Négyévesen nekivág az ismeretlen nagyvilágnak, barátokra vágyva, aztán húgával él át varázsos kalandokat, a harmadik részben pedig egy tündérhez csatlakoznak. Balázsy Géza színes illusztrációival. Második kiadás.

Kötve, 48 old., 21x31 cm
bolti ár: 180 Sk
kedvezménnyel: 170 Sk

Horváth Erika összeáll.
Vidám kalendárium 2007
AB-ART

Egy évre szóló nevetnivaló. A szöveges és képviccek gazdag tárházán kívül mulatságos történetek, sikamlós esetek, tréfák, anekdoták, angol- és akasztófahumor, aranyköpések, szállóigék, paródiák, aforizmák, komolytalanságok, meghökkentő hírek és mesék, humoreszkek, horoszkóp.

Fűzve, 128 old., 14,8x20,7 cm
bolti ár: 130 Sk
kedvezménnyel: 120 Sk

Jakubecz Márta
Cserépedények titka
Lilium Aurum

A kötet a szerzőnek a Remény című katolikus hetilapban megjelent írásaiból nyújt válogatást. „Jakubecz Márta írásai is segíthetnek bennünket eligazodni az élet kusza összevisszaságában, bátorítanak, hogy merjünk naponta új életet kezdeni, vigasztalnak, hiszen újfent Istenre irányítják tekintetünket" – ajánlja a könyvet Herdics György.

Kötve, 176 old., 13,5x20 cm
bolti ár: 198 Sk
kedvezménnyel: 178 Sk

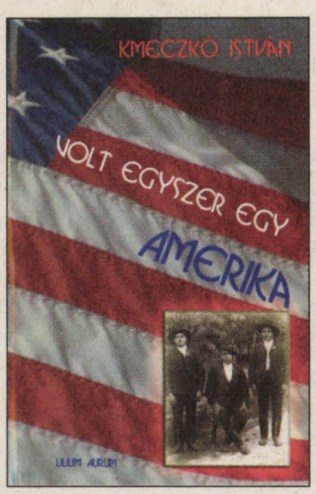

Kmeczkó István
Volt egyszer egy Amerika
Lilium Aurum

1899-ben egy tizenhét éves buzitai parasztfiú nyakába veszi a világot, hogy a tengerentúlon próbáljon szerencsét. Clevelandben meggazdagszik, de házassága tönkremegy, gyerekei elkallódnak. A személyes hangú emlékirat 1950-ig követi az elbeszélő sorsát.

Kötve, 126 old., 11,5x17,8 cm
bolti ár: 180 Sk
kedvezménnyel: 162 Sk

Lukanényei Citerazenekar
Játsszunk szívből!
Plectrum

A nyolctagú citerazenekar bemutatkozó hanganyagán a lukanényei népdalokon kívül más tájegységek dalai is szerepelnek. Önálló dalok és fantáziadúsan hangszerelt csokrok egyaránt hallhatók a lemezen.
Időtartam: 46,55 perc.

CD-lemez
bolti ár: 238 Sk
kedvezménnyel: 220 Sk

ÚJ KÖNYVEINK

Michnik, Adam
Harag és szégyen
Kalligram

Az ismert lengyel politikus és történész, a Gazeta Wyborcza főszerkesztője hatvanadik születésnapjára megjelent esszégyűjtemény három nagyobb szerkezeti egységben tárja az olvasó elé a szerző elmúlt évtizedben írt értekező prózáját. Leszek Kolakowski előszavával, Pályi András utószavával.

Fűzve, 480 old., 13x20 cm
bolti ár: 290 Sk
kedvezménnyel: 240 Sk

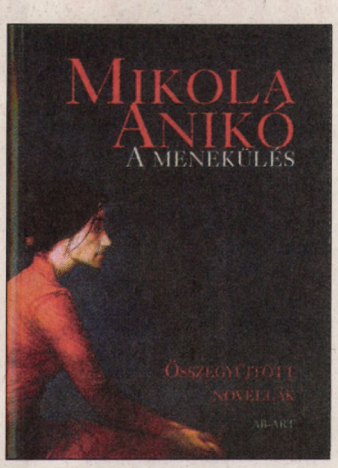

Mikola Anikó
A menekülés
AB-ART

„A létezést tragikus élményként ragadja meg és járja körül Mikola Anikó tíz novellája, melyeknek központi témái a halál, magány, elhagyottság" – írja az ismert költő kisprózáit egybegyűjtő kötet utószavában Bárczi Zsófia. A *Kenguru Zsebkönyvek* sorozat 10. darabja.

Kötve, 152 old., 12,2x17 cm
bolti ár: 180 Sk
kedvezménnyel: 162 Sk

Sajó Sándor
Magyarnak lenni
Lilium Aurum

Sajó Sándor 1868. november 13-án született Ipolyságon, s 1933. február 2-án hunyt el Budapesten. Vajda János és Reviczky Gyula kortársa s barátja volt. „A szenvedélyes nemzetszerelem a meghatározó vonása költészetének" – jellemezte verseit Áprily Lajos. Jelen kötet ezek legjavát adja közre, az Utószóban Zalabai Zsigmond tanulmányával.

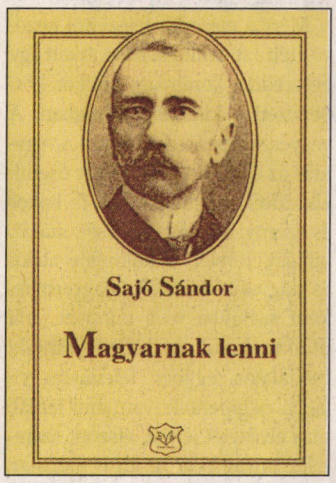

Fűzve, 142 old., 12,6x19 cm
bolti ár: 180 Sk
kedvezménnyel: 162 Sk

Szádi Sztakó Zsolt
1552
Lilium Aurum

A szerző történelmi kisregénye a törökdúlás idején játszódik, abban az évben, amikor Ali budai pasa Felső-Magyarországra tör. A történet a szerzetesek elrejtett kincse körül bonyolódik, sokfelé ágazó, szerelemmel, gyilkosságokkal, kémkedéssel, intrikákkal átszőtt mellékszálakon.

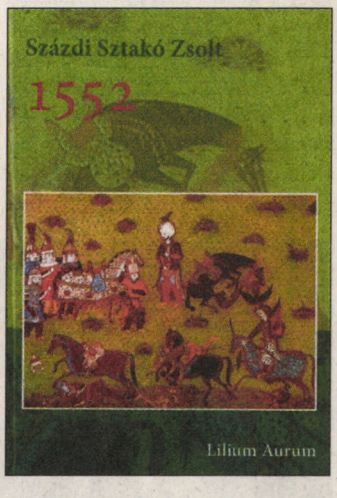

Kötve, 152 old., 12,2x18 cm
bolti ár: 160 Sk
kedvezménnyel: 144 Sk

Tipary László
Szeretnék május éjszakákon...
Lilium Aurum

A kistompai (Hont megye) Péli János élettörténete az 1943 és 1947 közötti rövid, ám annál eseménydúsabb időszakot mutatja be az egyszerű kisember – mint volt hadifogoly – hiteles elbeszélésében. Oros László előszavával.

Fűzve, 192 old., 12,9x18,5 cm
bolti ár: 170 Sk
kedvezménnyel: 153 Sk

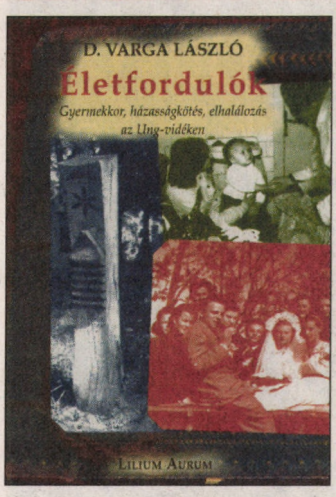

D. Varga László
Életfordulók
Lilium Aurum

A könyv – alcíme szerint: *Gyermekkor, házasságkötés, elhalálozás az Ung-vidéken* – a térség életkorral kapcsolatos szokásaival, az emberélet fontosabb fordulóinak hagyományaival foglalkozik. Gazdag szöveggyűjteménnyel és képmelléklettel.

Kötve, 144 old., 13,5x20 cm
bolti ár: 140 Sk
kedvezménnyel: 126 Sk

A táblázat bűvöletében

A vegyészet esetében általánosan ismert hiedelem, hogy története az alkímiával kezdődött. Keresték a bölcsek kövét, amelynek segítségével végrehajthatják a transzmutációt, egyik anyag átalakítását a másikba. Érdekes módon mindig higanyból meg ólomból akartak aranyat készíteni, soha nem fordítva. De hát az ember már csak ilyen. Az iskolai oktatás is sokat rontott a helyzeten: fejből kellett tudni az elemek tulajdonságait, a Mengyelejevről elnevezett táblázatot. Hát lehet szeretni egy ilyen tudományágat? Valószínűleg mazochistának kell hozzá lennie az embernek.

Lacza Tihamér bebizonyította, hogy a kémia története voltaképpen az emberi civilizáció történetének egy nagyon fontos szelete. Bebizonyította, nincs egy perc az életünkben, amikor ne kerülnénk vele kapcsolatba. Hiszen az egész élelmiszeripar, a mosó- és mosogatószerek, az élvezeti és piperecikkek, valamennyi kozmetikum, a gyógyszerek, mind a vegyészet termékei. A *Bűvös táblázat* című ismeretterjesztő mű elolvasása közben tudatosult bennem, hogy naponta elrohanunk azok mellett az értékek mellett, amelyek ismerete szebbé, tartalmasabbá, tudatosabbá teszi mindennapjainkat. E könyv nélkül biztosan kimaradt volna az életemből annak felismerése, hogy a fizikán túl is van szép, izgalmas, kalandokkal kecsegtető világ.

A könyv első része törvényszerűen nem a vegyészetről szól. Kiderül ugyanis, hogy a kémiai tulajdonságok hátterében fizikai részecskék húzódnak meg, amelyek mozgásukkal, erőhatásaikkal alakítják ki a mélyben azt, amit a felszínen vegyi tulajdonságként érzékelünk. Ráadásul nem is hagyományos módon, hanem meghatározott állapotokat felvéve, amit a félelmetesen hangzó kvantummechanika néven illetnek a beavatottak.

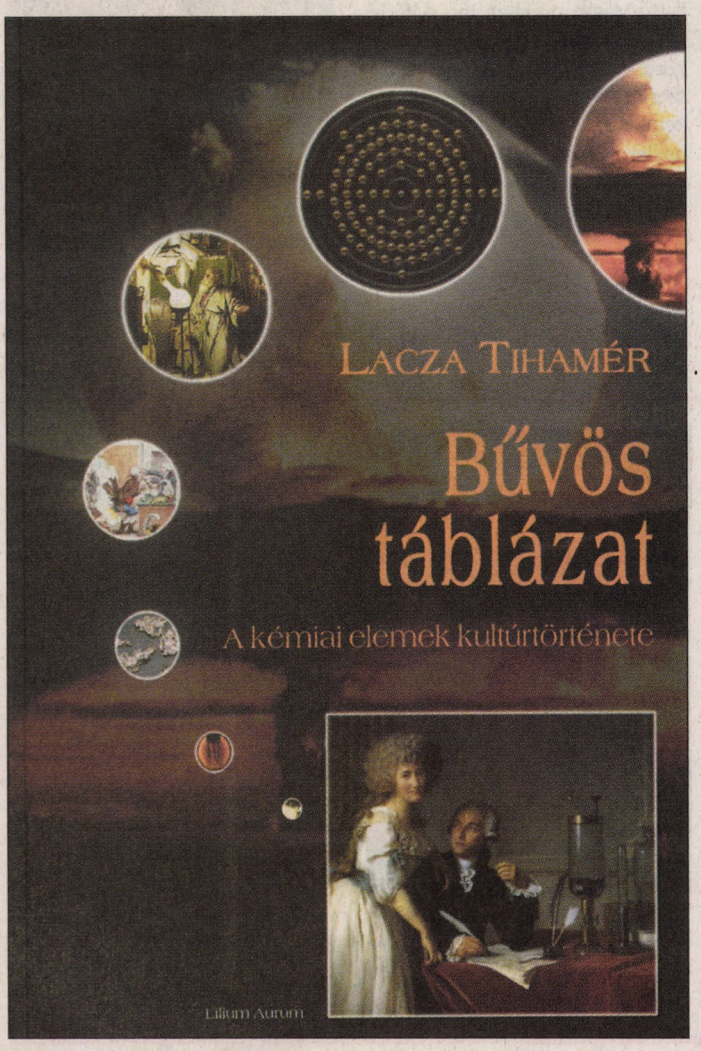

Ahhoz, hogy a szerző igazolja állításait, kénytelen a tudomány nyelvéhez, a matematikához fordulni. Annak is a legmodernebb ágához. Ne essen kétségbe az olvasó, ha az általa felvonultatott apparátus nagy részét nem érti. Annál is kevésbé, mivel olyan Nobel-díjas tudósok is bevallották, hogy számukra ez magas, mint Max Planck, a kvantumelmélet felvetője és Albert Einstein, a modern fizika kialakítója. Nos, amennyiben túl nehéznek bizonyul az első száz oldal végigolvasása, ne legyen lelkiismeret-furdalása az olvasónak, nyugodtan ugorja át, a többi fejezet enélkül is érthető. Amikor azokat elolvasta, vegyen egy mély lélegzetet, és kezdje a könyvet elölről.

Mert a második fejezettől kezdve átéli azt, amit Ali baba érzett egy évezredde korábban, amikor körbenézett a kincses barlangban. A vegyészet, akárcsak a fizika, egyidős az emberiséggel: ahogy őseink elkezdték gyűjtögetni fű, fa bokor és ezernyi növény termését, szárát, virágát, levelét, a különféle alakú és nagyságú köveket, kisgyermekként szájukba véve mindazt, ami útjukba került, rá kellett jönniük, csodálatos, egyben félelmetes világba csöppentek: van, ami táplál, más élvezetet jelent, viszont számtalan anyag akár halált is okozhat. Azt is mondhatnók, akik túlélték ezeket az ősi kísérleteket, átadhatták tapasztalataikat, hogy a következő generáció már bizonyos tudással felvértezve kikerülhesse a legnagyobb buktatókat. Nem oktatták szervezett körülmények között, de valahol épp a kőkorszakban ringott a vegyészek (kő)bölcsője. A könyv második fejezete dióhéjban ezt a nagyjából tízezer évet foglalja össze.

A következők már igazi csemege: végigkövetjük az alkímia történetét, amelynek ugyan legfőbb célja az egyes elemek egymásba való átalakítása volt, de hát már akkor is a hatalmasok adták a pénzt a kísérletekhez, így e dicséretes tevékenység jóformán teljes egészében az aranycsinálásra korlátozódott. Hogy végül is ez miért nem sikerült, azt megtudjuk a könyvből, ugyanúgy azt is, hogy a számtalan sikertelennek bizonyult próbálkozás vezetett el az új tudomány, a kémia kialakulásához. Egy detektívregény izgalmát nyújtja ez az áttekintés.

Érdemes ezt a fejezetet figyelmesen elolvasni. Mert kiderül belőle, hogy nagy álmodozók miként változtatják meg a világot. Az is, miért törvényszerűen egy olyan nemzet fia jött rá a megoldásra, amely évszázadokon keresztül ontotta magából a szent őrülteket. Mert Mengyelejev nemcsak rendszerezni tudta vegyi tulajdonságaik szerint az egyes elemeket (ami tőle függetlenül Meyernek is sikerült), ő azt is meghatározta, hogy a táblázat hiányzó kockáiba milyen tulajdonságú elemek kerülnek. (A két tudós úgy viszonyult egymáshoz, mint a nagyszerű iparos a virtuózhoz.) Ha csak a tömegszámukat adta volna meg, hagyján. De Mengyelejev megjósolta, hogy milyen vegyi kötésekre lesznek képesek, hogyan reagálnak savakkal és lúgokkal, milyen lesz a sóik képlete. Hihetetlen, de olyan elemet is megjósolt, amelyet hetven évvel később fedeztek fel.

A könyv harmadik része sorra veszi a periódusos rendszer minden elemét, beszámol felfedezésének körülményeiről, az adott elem vegyi és fizikai tulajdonságairól, előállításának módjáról, arról, hogy miként és miért kapta a nevét. Az is kiderül, hogy a legutóbbi másfél évszázadban több új táblázat is keletkezett. Ezek némelyike háromszög, rombusz, vagy éppen kör alakú, akár a palacsinta. Persze ezek a táblázatok már tartalmazzák azokat a mesterségesen előállított vegyi elemeket is, amelyek csak a pillanat tört részéig élnek, viszont fontos adatokat szolgáltatnak a világegyetem kialakulásának folyamatáról.

A szerző, saját bevallása szerint, abból a megfontolásból fogott munkához, hogy csaknem fél évszázada nem jelent meg összefoglaló mű e témáról, holott a kémia mérföldes léptekkel fejlődött. Engem meggyőzött. Nemcsak nagyon élveztem ezt az aránylag nagy terjedelmű könyvet, de azt is érzékeltem, mi minden kimaradt belőle. Érdeklődéssel várom a folytatást. Megírásra vár a méregkeverés, a gyógyszeripar, a kozmetika és még vagy tucatnyi, őskorba visszanyúló résztudomány kultúrtörténete.

Ozogány Ernő

(A szerző felvételei)

Egyszer volt Brooklynban könyvvásár

Egyszer, pontosabban először volt szeptember 17-én könyvfesztivál Brooklynban. A gyönyörű kora őszi napsütéses szombat reggelen emberek százai voltak kíváncsiak a brooklyni írókra és azokra a kiadókra, amelyek brooklyni, illetve New York-i írók és költők munkáit jelentetik meg.

A brooklyni városháza domináns épülete elé egy nagy színpadot állítottak. Itt került sor a felolvasásokra, a kerekasztal-beszélgetésekre, miközben a közönség a lépcsőkről kényelmesen figyelhette a történteket. A városházán belül található bírósági teremben az írók másik csoportja olvasott fel és diskurált irodalmi témákról. Már reggel 10 órakor, egy órával a hivatalos kezdés előtt gyülekeztek az emberek, hogy biztosan beférjenek a terembe, ahol egy olyan, frissen megjelent könyvből adott elő egy színi társulat részleteket, melynek szereplőit (W. H. Auden, Carson McCullers, Gypsy Rose Lee...) az irodalom és Brooklyn köti össze.

Az élők közül is majdnem mindenki ismertebb brooklyni írónak akadt hely a rendezvények valamelyikén. Íme, néhány mai nagy név az itteniek közül: Nicole Krauss, Elizabeth Nunez, Pete Hamill, Jonathan Lethem, Edmund White.

A nagy társalgóteremben például a képregény rajongói, a történelmi regények és a regény különböző alműfajainak képviselői beszélték meg munkáikat. A városháza halljában egész nap cserélődtek az asztaloknál az írók és a dedikálásra váró könyvek. Kint pedig, a téren a könyvárusok asztalkái a helyi piac árusaival összhangban rendezték el portékájukat. Almák, csilipaprikák és óriás paradicsomok kerültek az asztalokra díszítésképpen. Az irodalmi folyóiratok sem maradtak ki – vagy fél tucatot számoltam meg futtában, és olyan kedvező áron ajánlották előfizetésüket ezen a napon, hogy ellenállni szinte lehetetlen volt.

Szombat lévén a gyerekről sem feledkeztek meg a rendezők, volt gyermeksátor, melyben egy színész mesét olvasott fel a gyerekeknek, s ahol kifesteni is lehetett és versenyezni is, természetesen.

Először volt, de szerintem nem utoljára könyvfesztivál Brooklynban.

Molnár Miriam

Olvasnivalók

1. Mádl Ferenc fája. A Grassalkovich-palota jókora kertje két oldalról is bejárható, egyedül elölről, a köztársasági elnöki székhelyként szolgáló épület felől nem. Bent jó időben több sétálóval-olvasóval is találkozhatni. A kert déli részén csenevész fák sora, mindegyik tövében kis tábla jelzi, melyik köztársasági elnök ültette. A Mádl-fácska előtt pad is várja az olvasót.

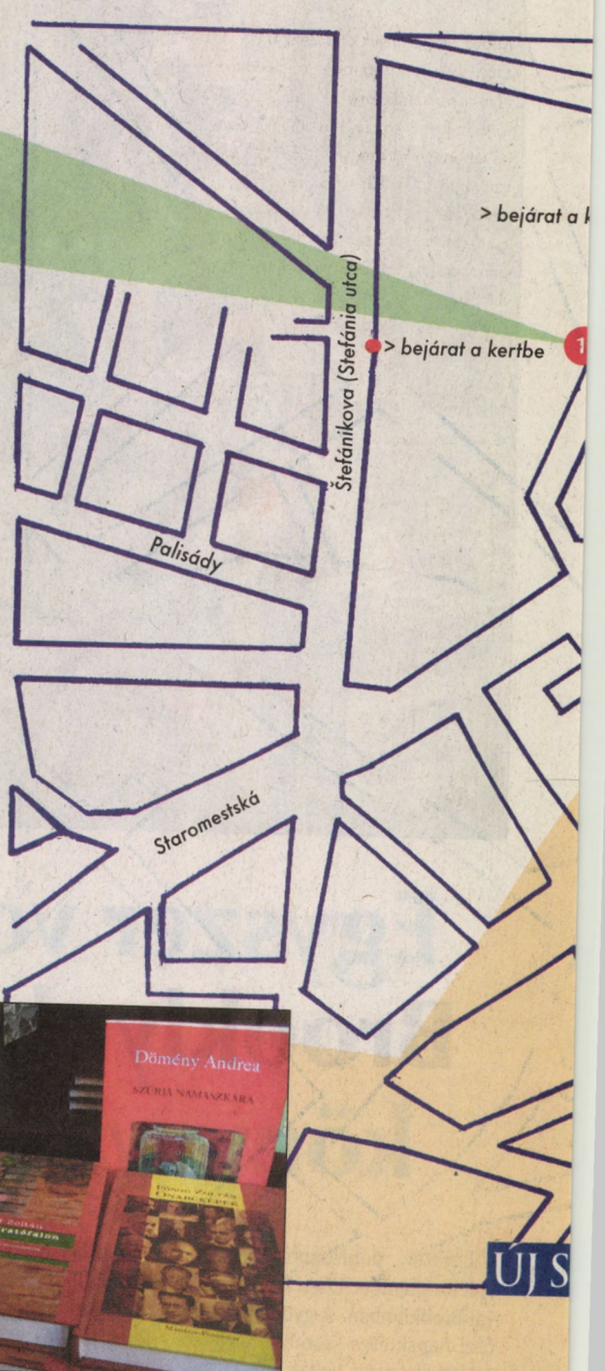

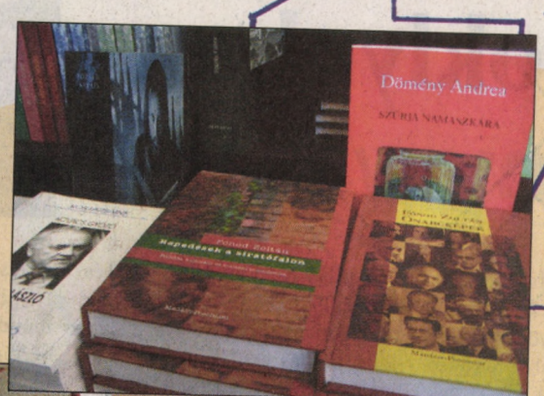

2. Kultúra Könyvesbolt – Május 1. tér 12
Minden, mi szemnek-szájnak ingere (me
külön polcrendszeren a szlovákiai magy
kiadók szlovák nyelvű könyveinek.
Ezenkívül: antikvárium és lemezek, napi-
s mindehhez a boltos kisasszonyok bájo
évek óta nem szűnő mosolya.
Van hely és idő belelapozni a könyvekb
megbeszélni, örülgetni.
Nyitva tartás: munkanapokon 10-től este

ozsonyban II.

Képes sétára hívjuk olvasóinkat Pozsony belvárosába, ahol a figyelmes ember nemcsak könyvhöz vagy folyóirathoz juthat hozzá, hanem jártában-keltében kisebb magyar szövegek és szövegtöredékek is kínálják magukat. Sorozatunk újabb térsége az északnyugati városközpont, térképünkön ennek néhány olvasmányos helyét jelöltük be.

Térkép: Új Szó, Könyvjelző

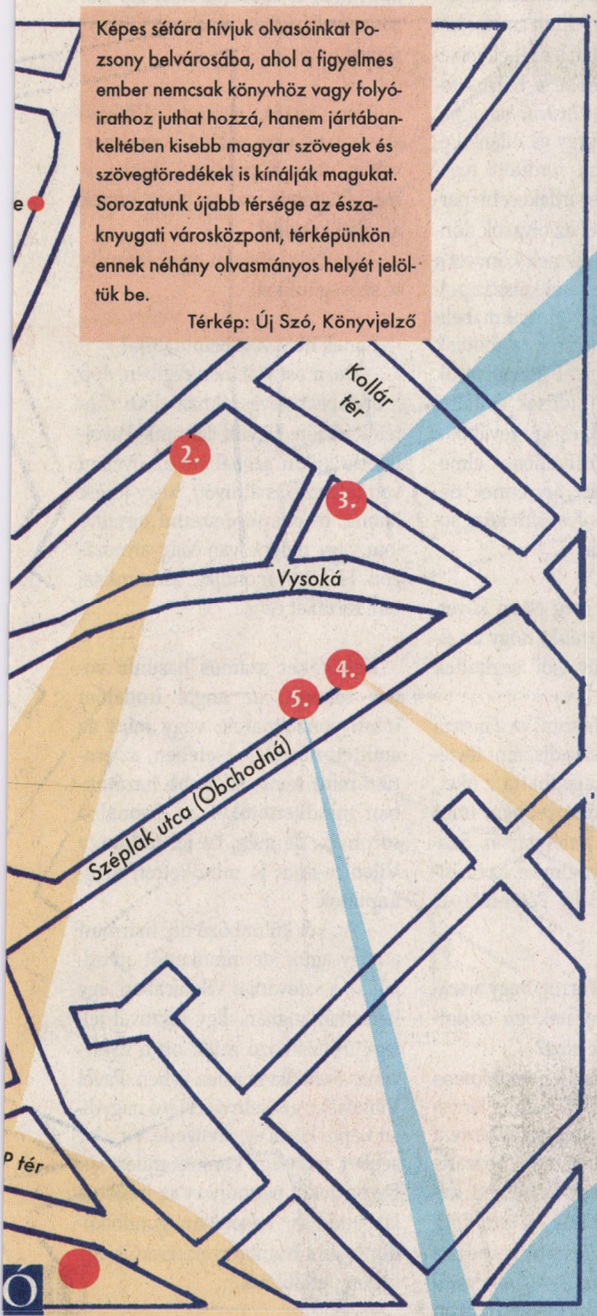

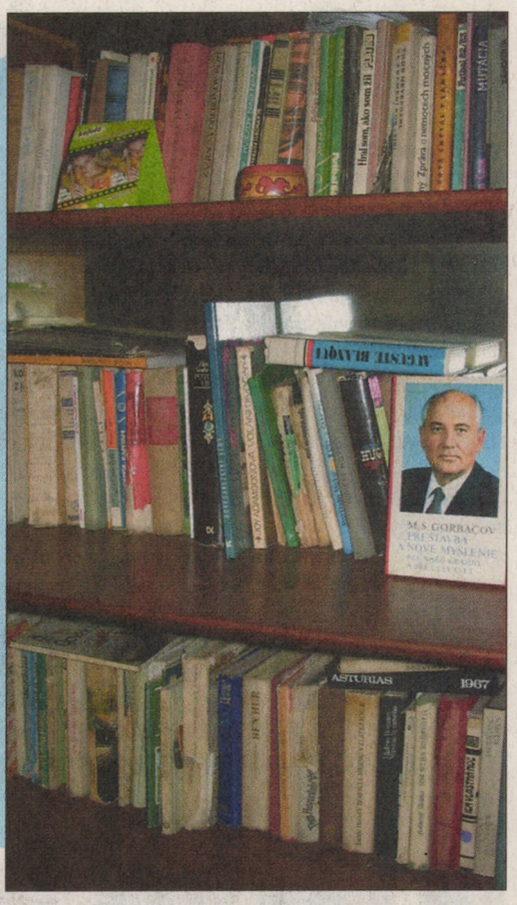

3. Kop Saloon Tea Bar Espresso – Kollár tér 20. A sarki búfelejtő, hosszú nevével ellentétben: kicsi és roppant büdös, presszókávéval pedig nem szolgálnak. Van viszont sűrű füstbe burkolt, az eklekticizmus jegyében kialakított interiőr: aktképek, hangszerek, könyvesszekrény. A polcon Victor Hugo, Melville, George Sand, Thor Heyderdahl, Passuth László (Bohovia mrznú v zlatej hmle), az Ivanhoe, egy Michel Platini-életrajz (meg egy csapatnyi régi focikönyv), valamint Gorbacsov peresztrojkája...

4. Szövegközpontú ablak. A Széplak utca alsó részének utolsó udvara afféle szolgáltatóház: borbély, kulcsmásoló, bagettes – és telefonárus. Ennek kirakatát „dizájncenterbe" illő jókora magyar műanyag mobilok díszítik.

5. Olcsó könyvek háza (Lacné knihy) – Széplak utca 51. Az ország legolcsóbb könyvei óriási halmokban. A nagykereskedés kínálata főként cseh nyelvű kiadványokból (irodalom, ismeretterjesztő könyvek, lexikonok, kézikönyvek) áll, de van itt térkép, képeslap, lemez és naptár minden mennyiségben. És: az októberi kínálatban Nádas Péter és Babits Mihály szlovákul (Kalligram), soha vissza nem térő áron. (Cs. G. felvételei)

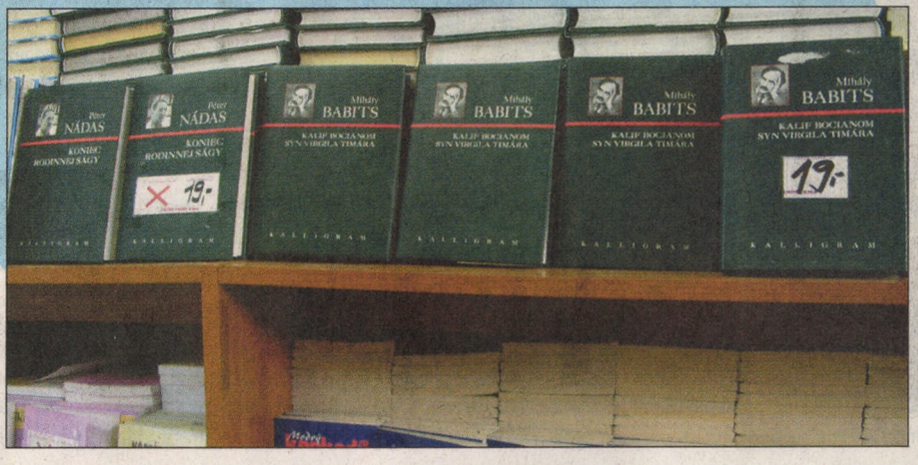

VASÁRNAP

ogy jóféle borok is kaphatók),
könyvek, sőt egy polc a szlovákiai magyar

hetilapok, folyóiratok,
megbízható,

erre-arra rákérdezni,

-ig, szombaton 9-től délután 1-ig.

Örökzöld Abszurdisztán

Hogy pontosan hová is ültünk be a Comenius Egyetem mögötti egyik utcában Grendel Lajossal (tán egy olasz kávéházba?), sajnos, elfelejtettem megnézni. Mindenesetre amikor véget ért az oktatóként is kenyerét kereső Kossuth-díjas prózaíró bölcsészkaros hallgatóknak kijelölt konzultációs másfél órája, egy olyan helyen telepedtünk le, ahol végig ismert olasz slágereket játszottak.

Híre ment, hogy kaptál Olaszországban egy díjat, ezt én a könnyebbség kedvéért magamban csimborasszó-díjnak hívom.

– A hír igaz, az *Einstein harangjai* című regénnyel, pontosabban ennek olasz nyelvű kiadásával díjat nyertem, bár az átadása még hátravan. November 10-én adják át, egyébként nagy csinnadrattával, egy Castel Goffredo nevű kisvárosban. Itt született ugyanis Giuseppe Acerbi, akiről a díjat elnevezték.

Tehát Acerbi-díj. Mi tudható erről a bizonyára derék emberről?

– Korábban magam sem tudtam a létezéséről, ráadásul Giuseppe Acerbi nem is író, hanem utazó. A tizennyolcadik század végén és a tizenkilencedik elején élt, és ő volt az első olasz, aki eljutott az Északi-sarkra. Különben sokfelé eljutott, Pozsonyba is. Az útleírása, benne magyarországi élményei, könyv alakban is megjelent.

Kik adják a díjat? A város?

– Igen. Az idén tizennegyedik alkalommal. Tavaly román mű kapta, tudniillik minden évben kijelölnek egy nyelvet, melynek megmérettetik az irodalma, s az idén a választás a magyarra esett. Van egy előzsűri, mely a magyar irodalomnak a közelmúltban olaszra fordított művei közül kiválaszt hármat, s ezeket versenyezteti. Szóval, ebbe a hármasfogatba került be az *Einstein harangjai*, Száraz Miklós György és Zilahy Péter egy-egy olaszra fordított regényével együtt. A legérdekesebb persze az, hogy a díjról az olvasók döntenek. A három kiszemelt könyvet a város kétszáz juttatja el kétszáz polgárának, ebből húszan szakmabeliek, tanárok és újságírók, a többiek pedig a legkülönfélébb átlagolvasók közül kerülnek ki. Idősek és fiatalok, férfiak és nők és így tovább, s mivel Castel Goffredóban elmegyógyintézet is van, így ennek néhány lakóját is az olvasóim közé sorolhatom most már.

Talamon Alfonz sírjánál 2006. október 6-án (Cs. G. felvétele)

Ez jó! Így akár még olyan következtetésre is juthatunk, hogy az elmegyógyintézet olvasói segítettek hozzá a díjhoz...

– Igen, akár, hiszen az *Einstein harangjai* mint abszurdisztáni történet magával ragadhatta őket, mondjuk, talán könnyebben, mint egyébként kiváló vetélytársai, Száraz Miklós György könyve, az *Ezüstmacska* vagy a Zilahy Péter-féle *Az utolsó ablakzsiráf*.

Van tudomásod arról, hogy a szavazatok milyen mértékben oszlottak meg hármótok közt?

– Igen, bár ezt talán nem ildomos mondani, és igazából nem is lényeges, de az *Einstein* magasan verte a mezőnyt. Zárójelben még hozzátesszem, a mantovaiak költészeti különdíjat is alapítottak, s ezt Tóth Krisztina nyerte. Visszatérve még az elmegyógyintézetre: oda, elképzelhető, hogy magam is eljutok, hiszen a díjhoz az is hozzátartozik, hogy a győztes a helyiek költségén a városban tölt néhány napot, felolvasással, beszélgetéssel egybekötött programot szerveznek neki, mégpedig az olvasói minta „származásának" helyein, tehát a goffredói alap-, közép- és főiskolán, és nem kizárt, hogy az elmegyógyintézetben is.

Úgy tudom, nem ez az egyetlen műved, amely olaszul olvasható.

– Korábban, s ezt az olasz kiadóm, a milánói Anfora fedezte föl, megjelent valamelyik novellám egy olasz irodalmi folyóiratban, erről nem tudtam, aztán az *Einstein*, 2004-ben, és most, az idén egy közös novelláskötetünk Pavol Vilikovskýval.

Ilyen közös, Grendel–Vilikovský-kötetet nem sokkal a rendszerváltás után a pozsonyi Archa is megjelentetett: ez az olasz ennek alapján készült?

– Igen, de kibővült egy-két további szövegünkkel.

Ennek nem volt bemutatója?

– De, most volt, nemrégiben, épp a budapesti tévészékház előtti tüntetés idején. Együtt laktunk Pavollal, de külön szobában, az övében volt televízió, s áthívott, hogy jöjjek hamar, mert a tévé szerint forradalom vagy mifene van Magyarországon. Hát, mit mondjak, abszurdisztáni történet ez is...

Kettőtöket számos hasonló vonás rokonít: az angol irodalom iránti vonzalmatok, vagy mint az említett novellák esetében, az erotika mint téma, szűkebb hazátokban mindkettőtöket az élvonalba sorolnak, de még, ha jól tudom, a Vilenica-díjat is mindketten megkaptátok.

– Az két különböző díj, mármint a nagyságuk, de mindkettőt ott adják át, a szlovániai Vilenicában, egy karsztbarlangban. Egy fesztivál jellegű írótalálkozó zajlik ott a nyolcvanas évek óta minden évben. Pavol Vilikovský az életműért járó nagydíjat kapta közel egy évtizede, én a kisebbet, mely egy konkrét műért jár. De összeköt bennünket az ironikus látásmód is, hasonlóan gondolkodunk, és a humorérzék terén is egy húron pendülünk.

Sok mindenben egy húron pendültél Talamon Alfonzzal is. Mire ez a beszélgetés megjelenik, már a Talamon-díj első kitüntetettje leszel. Talamon születésének negyvenedik és halálának tizedik évfordulója alkalmából egy emlékestre kerül sor Diószegen, ezen adják át a díjat, előtte pedig a temetőben megkoszorúzzák a sírját. Tudom, hogy nehéz erről beszélned, de azért szólj valamit arról, mit érzel, mit éreztél, amikor megtudtad.

Örömöt és bánatot egyszerre, örömöt a díj fölött, és bánatot, mert

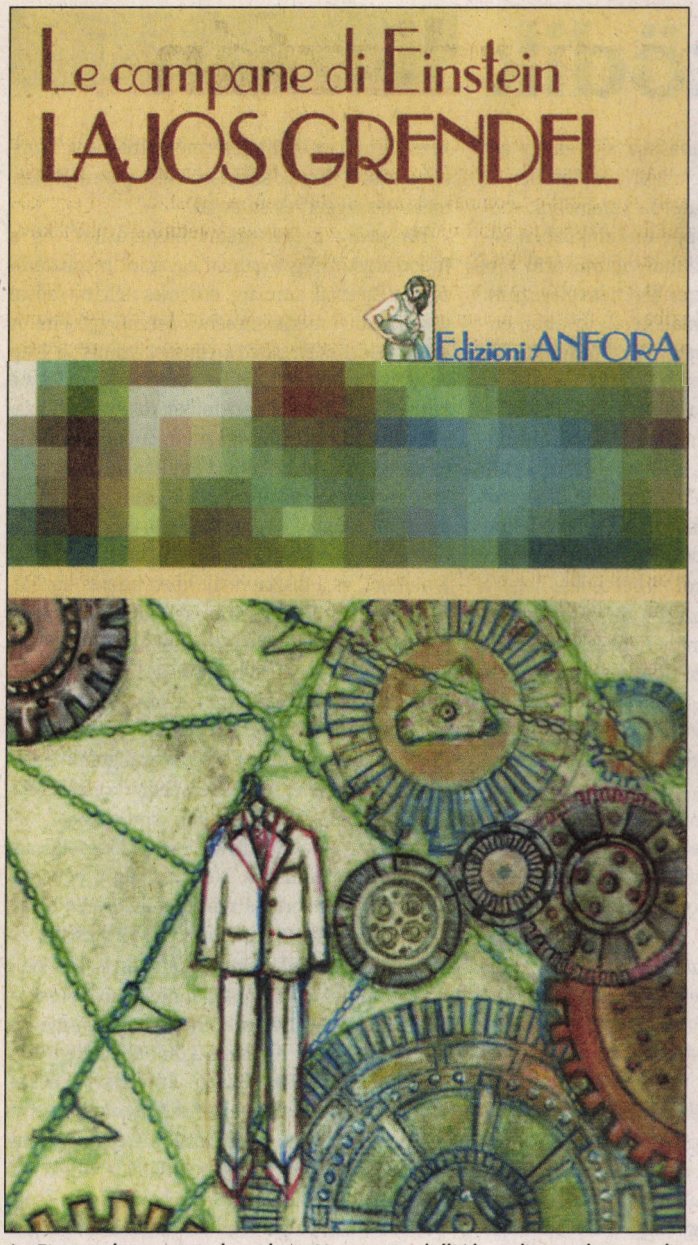

Az Einstein harangjai olaszul. Az Una storia dell'Absurdistan első mondata: Il mio calvario ebbe inizio alla vigilia della rivoluzione. (Vesszőfutásom a forradalom előestéjén kezdődött.) Alexandra Foresto fordítása

Fonzi valóban nagyon közel állt hozzám, emberként, írótársként ma is ugyanúgy érzem a hiányát, mint tíz évvel ezelőtt. És még valamit: álmomban sem gondoltam volna, hogy tíz év elteltével most ő így üzen nekem, vagyis hogy küld egy díjat a túlvilágról. Nekem, az idősebb kollégának. Valahol ez is abszurd történet.

Irodalomról is gyakran beszélgettetek, te általában első kézből ismerted a Talamon-szövegeket. Ő meg lelkes olvasód volt, íróként többek szerint prózapoétikád követője. Erről az Einstein harangjairól mi volt a véleménye, ha nem titok?

– Nem titok, Gábor: nem tetszett neki. Nagyon haragudott rá, emlékezetem szerint kiabált is. Pontosabban énrám haragudott, nem a regényre. Úgy látta, hogy behódoltam az olvasónak...

Akkor zárjuk ezzel a beszélgetést. Még egy utolsó kérdés: és behódoltál?

– Nem, nem hiszem. Fonzi – és mások – véleményéhez az is hozzátartozik, hogy abban az időben, amikor az *Einstein* megjelent, éppen tetőzött a szövegirodalom divatja. S ilyen értelemben ez a regény teljesen más poétikájú, hiszen azzal a szándékkal íródott, hogy könnyed és szórakoztató módon szóljon egy rendszerről, melynek emléke akkor még elevenen élt az emberekben.

Csanda Gábor

Boldog tudatlanságom vége

– Levertétek a felkelést? – kérdezte.

– Nem nagy ügy – legyintett a személyzetis.

A nő ekkor hozzám lépett, és a kezét nyújtotta.

– Miriam vagyok – mondta.

– Szintén varrónő? – kérdeztem.

– Olyasmi – mondta. – De alezredesi rangban. – És bűbájosan mosolygott.

Microfil szelíden megkérte, hogy hagyjon egy kis időre magunkra, s Miriam szótlanul öltözködni kezdett. Mielőtt azonban belebújt volna a pongyolájába, teljes kerekségében villantotta felénk az ülepét, amelynek északi pólusán hatalmas anyajegy díszlett, körbevéve kisebb anyajegyekkel, mint Nap a bolygóival. Azon tűnődtem, hogy a lány ülepe tulajdonképpen nem egy földgömb metaforája-e Microfil számára. Sosem tudom meg, mert amikor a lány kiment a szobából, Microfilből ömleni kezdett a panasz.

– Tudja, Péter cár, Miriam a barátnőm. Ön most megvet engem, mert ön családos ember, és puritán erkölcsi elveket vall. De én magányos vagyok. Már gyerekkoromban is az voltam. Magányos pionírvezető, akit mindig cserbenhagyott a csapata. Hol focizni lógtak el a társaim, hol pedig, s ez még megalázóbb, titokban hittanórára. Olvasta a Timur és csapatát?

– Ó, hogyne! – hazudtam.

– Látja, ez a szellem hiányzik belőlük. Mindnyájan magányosok vagyunk, akik nagy dolgokat akarunk véghezvinni az életben.

Sajnáltam a személyzetist, és vigasztalni próbáltam.

– A feleségem egy tyúkfarmon dolgozik. Ő is nagyon magányos. Főleg amióta főnök lett, és nem tyúkokkal, hanem beosztottakkal vacakol.

Microfil váratlanul témát és hangot váltott.

– Nézze, nem volt más választásunk – mondta.

Grendel Lajos: Einstein harangjai (részlet). Kalligram, 1992

A Pavol Vilikovskýval közösen megjelent olasz novellaskötet

Élősködik

Pontosan egy időben – a 2006-os Könyvhétre – látott napvilágot ugyanazon kiadó gondozásában két kritikakötet, melyek egymástól nem teljesen függetlenül evolúcióbiológiai metaforákkal reflektáltak saját kritikai pozíciójukra és szövegeik státusára. Az egyik Rácz I. Péter *Bizonyos értelemben* című könyve, amelynek már a címválasztása is jelzi az írások tárgyukhoz való viszonyát, de a szerző sajátos önreflexióját egyaránt. A másik H. Nagy Péter *Paraziták* címmel kiadott kritikagyűjteménye, mely ugyancsak találóan utal a szövegek működésmódjára. Kihasználva a biológiai metafora nyújtotta páratlan lehetőséget, a *Paraziták* kapcsán nem a teljes kötet bemutatására, hanem inkább egy-egy kérdésirány felvillantására vállalkoznék.

Mindenekelőtt, tudva azt, hogy egy szekunder szövegeket tárgyaló kötetről szóló benyomásaimat fogalmazom meg – magyarán: az irodalmon „élősködő" tudományos munkákat recenzáló könyv recenziója íródik –, sietek megjegyezni, hogy a címválasztás negatív képzettársításai helytelen következtetésekhez vezethetnek. Hétköznapi értelemben ugyanis a paraziták nem feltétlenül a maguk különös létezésmódjukkal, hanem károsító, pusztító, öncélú stratégiáikkal tűnhetnek föl emlékezetünkben. Ehhez képest a szerző a kötet „élőszavában" (bevezetőjében) gyorsan világossá teszi a természet e figyelmet érdemlő jelenségei életének valódi funkcióit, és leszögezi, hogy szoros párhuzamként „az élősködő, kritikai szöveg nem megsemmisíti tárgyát, hanem – valamilyen körülmények között – fenntartja a róla való beszédet, mozgásban tartja annak értelmezései lehetőségeit". (10.) E megállapítást érdekfeszítő, bár az irodalomtudományhoz csak metaforikusan kapcsolódó evolúciós/elméleti-biológiai példák sora támasztja alá, amely azt az érzést kelti, mintha az olvasó hirtelen a National Geographic csatorna valamelyik műsorának előzetesébe csöppenne, miközben valamilyen nem létező irodalmi vitaműsorra várna egy másik adón. Ha azonban nem elégszünk meg e tény puszta reflektálásával, további, ennél elmemozdítóbb és nagyobb horderejű következtetésekre is juthatunk.

A szerzőnek a biológia és az evolúcióelméletek tudományterületei iránti érdeklődése – noha irodalomtörténészről, kritikusról van szó – nem csak azt vetíti előre, hogy az irodalomról szóló beszéd nyitott és frissíthető, s nem feltétlenül egy önmaga rendszerébe záruló nyelvi konstrukció. Hanem arról is beszédes, hogy a több helyütt hivatkozott természettudós, Richard Dawkins „tudománynépszerűsítő" modorában, lehetséges a diszciplínák közti – mégoly hatalmasnak tűnő – távolság szűkítése, ha csak éppen a nyelvi önreflexió és a szövegek tárgyát az olvasóhoz közelebb vivő, „tudománynépszerűsítő" közvetítés szándéka által is. Azaz: folytatható az irodalomról, sőt az irodalomértésről olyan diskurzus – hovatovább párbeszéd –, amely konstruktív jellegénél fogva nem kioltja, hanem erősíti irodalmi szövegek és olvasásmódok pozícióját. Ilyen értelemben viszont a tudományköziségnek, a diszkurzív/nyelvi összetettségnek és változatosságnak nem csak metaforája, hanem konkrét tapasztalata is a természettudomány. Továbbá Dawkinsnak és kollégáinak a munkássága mintegy emblematikus szerepű H. Nagy könyve számára. Példaként szolgál arra nézvést, hogy honnan jött s merre tarthat az irodalomtudomány és -kritika az ezredfordulón túl; milyen esélyei lehetnek megszólítani egy tágabb olvasóközönséget, amint az említett természettudósok munkái teszik a maguk szakterületén, páratlan „természetességgel" és stílussal.

Ha pedig a „tudománynépszerűsítés" és a tudományköziség fogalmai egyaránt meghatározóak a *Paraziták* számára, érdemes néhány szóval utalni a kötet megjelenésének összefüggéseire. A szerző előző, *Féregjáratok* címmel szintén a Nap Kiadónál megjelent gyűjteménye (2005) tárgyukat, műfajukat és hangnemüket tekintve változatos szövegeket kínált – a tanulmánytól a kritikán és az esszén át a könyvbemutatóig, a kortárs szépirodalom értelmezéseitől a sci-fi és a horror interpretációin át az antropológiai és irodalomtudományos munkák taglalásáig –, utalva a témák, a műfajok és a diszciplínák közti beszéd közelíthetőségének, illetve a szövegek közti „átjárhatóságnak" a sokrétű lehetőségére. Nos, a *Paraziták* küllemének és a hátsó borítón olvasható ismertetőnek az előbbi kötethez való hasonlósága nem csak egy sorozat részeként engedi azonosítani ez újabb kötetet, de minden bizonnyal gondolatiságában, tág értelemben véve pedig koncepciójában is hasonló jegyeket mutat, mint elődje.

Egyrészt a tudományközi érdeklődés ugyanúgy döntő jelentőségű. Nem csupán a bevezető („előszó") metaforikus utalásrendszere és hivatkozási alapja miatt, hanem a kritikák tárgyául választott „élősködő" szövegek kapcsán is. Hiszen a kortárs irodalomtudomány fontos művelőinek – például Dobos Istvánnak, Eisemann Györgynek, Farkas Zsoltnak, Kabdebó Lórántnak, Kenyeres Zoltánnak, Kulcsár Szabó Ernőnek, Kulcsár-Szabó Zoltánnak, Szabolcsi Miklósnak, Szegedy-Maszák Mihálynak és így tovább – egy-egy kötete mellett terítékre kerülnek a fiatal felvidéki irodalmárok és kritikusok – például Beke Zsolt, Csehy Zoltán, Polgár Anikó – munkái is. Márpe-

KALEIDOSZKÓP KÖNYVEK

H. Nagy Péter
Féregjáratok
Nap Kiadó

Az irodalomtörténész kritikus könyv alakban eddig meg nem jelent írásai, többségükben szövegértelmezések. A sokszínű kötet bárhol felüthető, az adott rész féregjárathoz hasonlatosan viselkedik: összeköti a téridő egyébként elérhetetlen tartományait... A *Kaleidoszkóp Könyvek* sorozat 1. darabja.

Fűzve, 168 old., 12,5x18,5 cm
bolti ár: 150 Sk
kedvezménnyel: 135 Sk

Németh Zoltán
A bevégezhetetlen feladat
Nap Kiadó

A szerző legújabb kötete – alcíme: *Bevezetés a „szlovákiai magyar" irodalom olvasásába* – a kortárs szlovákiai magyar irodalom (Tőzsér Árpád, Grendel Lajos, Tóth László, Barak László, Hizsnyai Zoltán, Csehy Zoltán stb.) tárgykörébe igazodó tanulmányokat, értelmezéseket és beszélgetéseket tartalmaz. A *Kaleidoszkóp Könyvek* sorozat 2. darabja.

Fűzve, 232 old., 12,5x18,5 cm
bolti ár: 150 Sk
kedvezménnyel: 135 Sk

dig a fölsorolt kutatók elméleti és módszertani kiindulópontjai korántsem biztos, hogy konvergálnak. De éppen ez a változatosság mutat rá, hogy a kánonképző szándékkal is föllépő tudományos/kritikai publikációk milyen mértékben és mennyire reflexíven alapoznak saját előfeltevéseikre és a kánonok interakciójára. Vagy, amint H. Nagy Péter egyik kritikája fogalmaz: „A magyar irodalomtudomány diszkurzusát meghatározó, azt artikuláló nyelvjátékok értelmezhetősége számos olyan kérdést vet fel, mely az applikációk mikéntjében tetten érhető előfeltevések *reflektáltsága* mentén konstituálódik. Annak feltárása tehát, hogy az egyes interpretációk milyen horizontot nyitnak az őket »megelőző« elméleti összefüggések komponenseire, egyben azt is jelenti, hogy az elemzés perspektíváját ugyancsak kondicionálja az önkorrekció igénye. Vagyis korántsem tekinthető mellékes tényezőnek a reflexió számonkérése akkor, ha maguk az értelmezett szövegek is hangsúlyozottan teoretikus pozíciókról adnak számot." (128.) E szempontrendszer nagyjában a *Paraziták* szövegeire is jellemző, „[k]étségtelen ugyanis, hogy a kánonok létmódját érintő, nem pusztán retorikai kérdések *elválaszthatatlanok* bármely, az irodalmat bármilyen szempontból közelítő (időnek kitett) értelmezői stratégiától, interpretációs gyakorlattól". (59.)

E kötet értelmezői stratégiái és interpretációs gyakorlatai pedig a hermeneutika és a dekonstrukció belátásaitól a peremműfajok nyelvének affirmatív, értekező újrahasznosításán át az elméleti biológia és az ehhez kapcsolódó természettudományok tapasztalatainak népszerűsítő, az irodalomértés számára is érdekfeszítő hozadékkal rendelkező közléseig terjednek. Úgy, hogy egyes szövegek a terjedelmes, átfogó teoretikus reflexiókat, míg mások az előbeszédet, az előadás stílusát imitáló eszközöket alkalmaznak. Éppen ezért egy olyan, diszciplináris és diszkurzív értelemben szertágazó labirintusba kerülünk, amelyet legfeljebb a szelektív olvasás ellensúlyoz. Mert a *Paraziták* nem kínál lineáris befogadást. Sőt, szoros értelemben vett összefüggéseket sem. Amit hangsúlyoz, az a bevezető metaforájából kibontható *tudományközi párbeszéd*, műfajok és koncepciók egymás mellett történő fölsorakoztatása, diszciplínák és beszédmódok dialogikus kapcsolata. Nem kerülhető meg ugyanakkor a megfigyelés: a „komoly" szakkritika műfajonként változó beszédmódja és a dialogikus kapcsolat *választás*, kérdése. Hogy H. Nagy Péter kötete egymástól látszólag távol eső kontextusok közelhelyezését és a konstruktív kritika gesztusát végzi, önmagában véve nagy fegyvertény, tekintettel a hazai irodalomtudomány interdiszciplináris alakulásának fejleményeire, valamint az ezekre vonatkozó kérdésekre és dilemmákra. A dialogikus kapcsolat választáshoz kötött jellege alatt pedig azt értem, ami metaforikusan a tudományok egymáshoz közelítő lépéseire is utal: a diskurzusok áttekinthetőbbé tételét. Könnyen fölfedezhető ugyanis, hogy H. Nagy szövegeinek „szigorúbbika", más felütésű szólamok térnyerésével, a beszédmód „nyíltabbá válásával" mozognak a „tudománynépszerűsítő" retorika irányába. Jó példa összehasonlítani egy-egy irodalomtörténeti vagy -tudományos munkáról írott kritika nyelvét és megközelítését az utóbbi időkben született némely szöveggel, mondjuk az *SF-variációk*kal, amely Vajda Barnabás *Sigmund Freud és a XX. századi magyar irodalom* című kötetét tárgyalja, vagy éppen a Gudrun Schury *Éltető nedvét* bemutató, *Folyam a vérrendszerről* című írással. E két szöveg a *Paraziták* utolsó negyedében kapott helyet, sőt az utóbbi zárja a könyvet, ily módon is visszacsatolva a biológiai/evolúciós, illetve genetikai (!) megközelítéseknek a csak látszólag idegen kontextusaihoz, melyet az előszó kimerítően mutat föl.

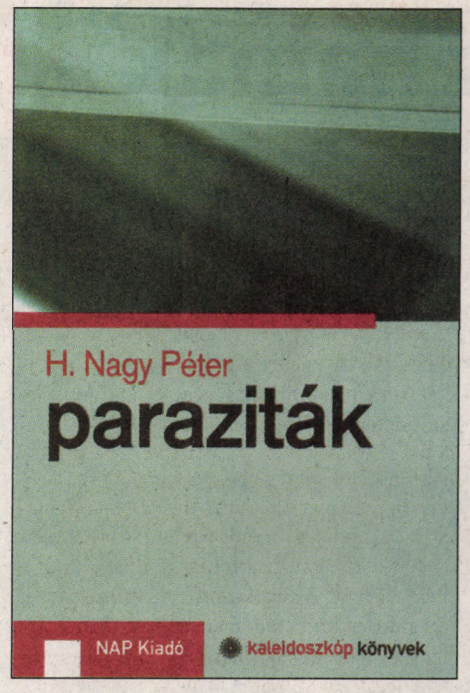

Nem járunk messze az igazságtól, ha arra utalunk, hogy H. Nagy Péter „élősködői" az elméleti és interpretációs reflexiókon túl kritikatörténeti hozadékkal is rendelkeznek. Az irodalomtörténész kritikusi munkásságának keresztmetszete ugyanis sokatmondó mind a kilencvenes évek, mind a jelenkori irodalomtudomány és -kritika helyzetéről, nyelvéről, gyakorlatáról, de a tágabb értelemben vett humán- és társadalomtudományok mozgásának s beszédmódjainak „öröklődéséről" is. Hogy ki és mit termékenyít meg, s az, ami a folyamatok eredményeképp létrejön, pontosan milyen tulajdonságokat és kvalitásokat örököl fölmenőitől (és ad tovább leszármazottainak), manapság is ugyanolyan fontos és megkerülhetetlen kérdés mind az irodalomtudományra, mind a tudományok „keveredésére" nézvést általában. Ehhez nyújtanak szempontokat és bepillantást H. Nagy Péter „parazitái".

L. Varga Péter

KALEIDOSZKÓP KÖNYVEK

Tóth László
Lapszél
Nap Kiadó

A könyv alcíme szerint *Esszék, vallomások, feljegyzések* gyűjteménye. A kötet kritikai-publicisztikai írásai a közelmúlt és a jelenkor magyar irodalmának egy-egy jelentős képviselőjét vagy alkotását vizsgálják. A *Kaleidoszkóp Könyvek* sorozat 3. darabja.

Fűzve, 248 old., 12,5x18,5 cm
bolti ár: 150 Sk
kedvezménnyel: 135 Sk

Grendel Lajos
A kutya fája
Nap Kiadó

A szerző három publicisztikai sorozatban közölt esszéinek, jegyzeteinek, naplóinak gyűjteménye irodalomról és kultúráról, közéletről és napi politikáról, hagyományról és fejlődésről, nemzetről és egyetemességről. A *Kaleidoszkóp Könyvek* sorozat 4. darabja.

Fűzve, 208 old., 12,5x18,5 cm
bolti ár: 150 Sk
kedvezménnyel: 135 Sk

Hogyan halnak *az emberek*

2. Guszti bácsi

Illusztráció: Szabó Ottó

Guszti bácsira, aki oly gyönyörűen halt meg, mint ahogy a mesékben halnak meg emberek, még fiatal diák koromból emlékszem, de alakját még ma is mintha magam előtt látnám. Tanító és gondnok volt, akkor már több mint tíz éve nyugállományban, de járása még mindig friss, tartása egyenes, akár a vonalzó. Magas volt és vékony, járás közben egy vékony bambuszpálcára támaszkodott, melynek fölső vége nagy ezüstgolyóban végződött. Akkor még nem viseltek puha gallérú inget, de ha Guszti bácsi ma is élne még, továbbra is azokat a magas, keményített, csillogó fehér gallérokat viselné, mint életében, mert Guszti bácsi soha az élete során nem kanyarodott el apáink szokásaitól. Vert ezüst dohánytartóból szippantgatta a dohányt, s a kevesek közé tartozott, akik hosszú virzsíniákat szívtak, s mivel egészen tövig égette őket, hosszú őszes bajsza sárga volt a nikotintól.

Holtáig vidám ember volt, szeretett gyönyörű szavakat mondani szép nőknek, szerette a jó bort, és szívesen mulatott cigánymuzsika mellett.

A tíz év alatt, amíg nyugdíjban volt, egy este sem hagyta volna ki Čavojék vendéglőjét, ahol a polgárok és a törvényszéki urak vidám társaságában megitta a maga szokásos egy lityi borát, s elhúzatta valamely kedvenc nótáját. Régi történeteket mesélt, a régmúlt időket emlegette, s enyhén bírálta az új morált. De nem ártott senkinek, senkit egy rossz szóval meg nem bántott, ezért mindenki szerette, tisztelte, s mindenki rögtön elhallgatott, ha keze fejével megtörölte a bajszát, s megszólalt.

Egy este, amikor az asztaltársaság már kezdett feloszlani, s amikor szokása szerint Guszti bácsi is az ötödik kétdecit iszogatta már, magához intette Banda Marci prímást, a vén cigányt.

– Ide figyelj, Marci, tudod, hol lakom!

– Igen, nagyságos uram, fönt, a piactéren, a dicsőséges Szűz Mária szobránál, abban a nagy zöld kapus házban.

– Ott. Hát akkor figyelj csak ide, de jól figyelj! Holnap az egész banda szépen felöltözik, s délután háromkor mind eljöttök hozzám, az összes hangszerrel: a hegedűvel, a brácsával, a kisbőgővel, a nagybőgővel, a klarinéttal és a cimbalommal. Értetted?

– Igen, nagyságos uram. Esküvő lesz?

– Nem lesz esküvő, temetés lesz.

– Uramisten, temetés? Ki halt meg?

– Még senki. De holnap én meghalok. Délután három órakor. Megértetted?

– Igen, nagyságos uram! – Azzal a vén Banda meghajolt, nem sokat töprengve Guszti bácsi szavain, hiszen az urak olykor bolondokat beszélnek, amit az egyszerű cigány nem ért, de nem is kell, hogy értsen.

Másnap pontosan délután három órakor az egész cigánybanda ott volt Guszti bácsi lakásán. Az emberek a piacon csak bámultak, hová történtek a cigányok, ráadásul cimbalommal és nagybőgővel, és ugyancsak elcsodálkoztak, amikor látták, hogy a taligáról az iskolagondnok úr háza előtt emelik le a cimbalmot, s nyomulnak a csöndes házba.

Guszti bácsi a kispolgári kényelemmel és eleganciával berendezett lakása hálószobájában fogadta a földig hajoló cigányokat. A lakás három szobából és egy konyhából állt.

Ő az ágyban feküdt, feje mellett, az éjjeliszekrényen egy üveg bor. Feje fölött egy kép lógott, egy festménymásolat, mely Jézust ábrázolta a kisdedekkel, szemben vele széles kredenc, aztán egy könyvespolc, melyen a díszhelyet a Tolnai Lexikona néhány vaskos, aranyozott kötete foglalta el. A másik oldalon a ruhás- és fehérneműszekrény állt.

– Hát eljöttetek, fiúk? Jól tettétek. Szeretlek benneteket, hiszen játszottatok nekem évekig, kedvre derítettetek, megríkattatok. Halljátok az utolsó akaratomat! Aladár, nyisd ki azt a szekrényt, s vedd ki belőle azt a fekete ruhát. Nem azt, a másikat, mert ezt adják rám az utolsó utamra. Szóval, az a másik fekete ruha a tied, a többin meg osztozzon meg a banda. Majd átszabatjátok, mert kissé nagy lesz rátok. Alatta meg ott van a fehérnemű, az is a tiétek. Ezt mind vigyétek magatokkal, mihelyt meghalok. A hozzátartozók miatt nem kell aggódnotok. Schlesinger közjegyző úrnál ott a végrendeletem, hozzá fordulhattok, ha valamilyen galibátok akadna a családommal. Ez minden, amit mondani akartam nektek, s most igyatok velem! Nosza, Lajos, tölts a poharakba! Nekem is színültig. Koccintsunk, fiúk! Ez nem akármilyen bor, ez kitűnő, felséges bor, a szepességi káptalanból küldték egy kis hordónyival. Márpedig azoknak a papoknak Tokajból van a boruk.

– Egészségére, nagyságos uram! – emelte poharát magasra a prímás.

Guszti bácsi kissé elmosolyodott:

– Rosszul mondod, cigány! Most ne az egészségemre igyál, ha fél óra múlva meg kell halnom, hanem mondd azt, hogy a kellemes és örömteli örök életre! Így kell köszönteni a haldoklót!

– Igenis, kérem alássan, nagyságos uram. A gyönyörű örök életre, hogy a nagyságos úrnak a mennyei útján kis angyalkák énekeljenek és a szent arkangyalok húzzák a nótát – köszöntötte a prímás ezekkel a szavakkal, mert megtanulta az urak minden bolondságát elfogadni.

– Na, akkor húzd rá! Fogjátok a hegedőtöket, és játsszatok el két nótát. Elsőnek azt, hogy Lehullott a rezgőnyárfa levele..., aztán azt, hogy Jó éjszakát, kedvesem, jó éjszakát...

Guszti bácsi kényelmesen végignyúlt az ágyon, a hátán fekve, fejét a nagy párnákon kissé magasan tartva, kezeit a paplan fölött összekulcsolva. Lehunyta szemét, s élvezte a zenét, melynek halk és édes dallamai különös varázzsal töltötték meg a szobát.

Marci nagy beleérzéssel játszott, Guszti bácsi fölé hajolva, és amikor elhúzták a második nótát is, Guszti bácsi halott volt.

Az utolsó ütemekre halt meg, békésen, mintha csak elaludt volna. Amikor a kihívott orvos is megállapította a halál beálltát, az öreg prímás kitörölt egy könnyet a szeméből, s odahajolt az elhunyt füléhez:

– Jó éjszakát, nagyságos uram, jó éjszakát!

Emo Bohúň

(Cs. G. fordítása; folytatjuk)

Second hand

Próbakö(ny)vek

Kinek kívánt üzenni vele? Az írónak (más utat kellett volna választania, tekintettel lehetett volna az olvasóra), a könyvtárnak (miért tartanak ilyen „ócska" könyvet a szabad polcon), vagy bárkinek, aki kikölcsönzi majd a könyvet, így nekem is.

„Nem volt jó!" – olvasom Konrád György *A városalapító* című regényének végén. Nem az író szövegéről van szó, hanem egy ismeretlen olvasó bejegyzéséről a könyvtári példány hátsó lapjainak egyikén. Örökíróval írták, nem ceruzával, ami kiradírozható. Talán azért, hogy fennmaradjon, ha nem is örökké, de évek vagy évtizedek hosszú során át. Nemcsak a mondat végén szereplő felkiáltójel árulkodik némi érzelmi felindultságról, hanem az is, hogy a belső borítón még egy mondatot olvashatunk. Ugyanaz a tinta, ugyanaz az írás. A stílus azonban expresszívebb, a szerző már nyomatékosabban adja tudtunkra megfellebbezhetetlen (?) értékítéletét: *„Ócska rosz könyv"*. Így, egy sz-szel. Se pont, se felkiáltójel. Nincs is rá szükség, a két jelző önmagáért beszél.

A könyveket én sem tekintem érinthetetlen múzeumi tárgyaknak; használom őket. Mármint a saját könyveimet. Aláhúzogatom a fontos részeket, megjegyzéseket teszek az oldalak szélére (általában ceruzával), a tartalomjegyzékhez, a belső borítóra – ahova csak fér. (Ha unalmas a szöveg, még rajzolgatok is bele.) Ezek általában a szövegben való eligazodást szolgálják vagy a későbbi újraolvasáshoz készítik elő a terepet, esetleg az olvasás során támadt reflexióimat rögzítik. Különösen akkor szaporodnak meg a bejegyzések, ha írnom kell a könyvről (recenziót, kritikát, tanulmányt). Más a helyzet az idegen, kölcsönkapott vagy kölcsönvett példányokkal. Nem állítom, hogy nem szalad meg néha a kezem (a mozdulat szinte automatizálódott már), de azért vigyázok, megpróbálom visszafogni magam, s egy jegyzetpapírra rögzítem, mit rögzíteni fontosnak vélek.

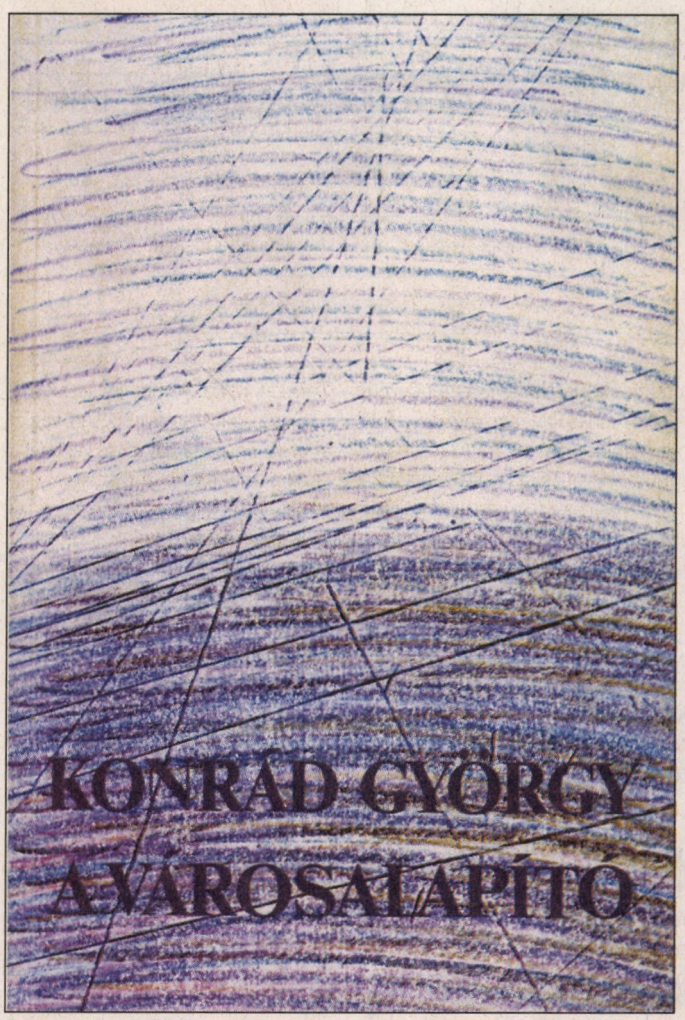

A könyv első csonkítatlan kiadása (Budapest, Pesti Szalon, 1992)

Konrád regényének ismeretlen olvasója nem így járt el. Távol álljon tőlem, hogy pálcát törjek felette emiatt. Inkább az érdekel, mi volt a szándéka e két mondattal. Kinek kívánt üzenni vele? Az írónak (más utat kellett volna választania, tekintettel lehetett volna az olvasóra), a könyvtárnak (miért tartanak ilyen „ócska" könyvet a szabad polcon), vagy bárkinek, aki kikölcsönzi majd a könyvet, így nekem is. Úgy szól, mint egy jó tanács vagy figyelmeztetés: bele se kezdj, nem érdemes. Bevallom, hogy engem nem riasztott el a könyv elolvasásától, épp ellenkezőleg – motivált, hogy csak azért is végigolvassam és megtaláljam benne azt, ami cáfolja majd az ismeretlen olvasótárs véleményét. Hogy sikerült-e?

Igen is, meg nem is. Annak ellenére, hogy elég sokféle könyvet olvastam már eddigi földi pályám során, nem volt egyszerű fogást találnom a regényen. Időbe tellett, míg sikerült felvennem a szükséges fordulatot, hogy a szöveg olvasása folyamatos élményt jelentsen, ne pedig szüntelenül újrainduló bukdácsolást mondattól mondatig, bekezdéstől bekezdésig. Vannak részek, fejezetek, amelyeknél ez maradéktalanul sikerült (pl. az árvíz vagy a jugoszláviai nyaralás leírása), de vannak olyanok is, amelyeket kicsit túlírtnak, gondolatilag vagy képileg túlzsúfoltnak, s ezért nemegyszer követhetetlennek éreztem, s csak az állhatatosságomnak (és az ismeretlen olvasóval folytatott „vetélkedésemnek") köszönhető, hogy nem lapoztam át őket.

Most már nagyjából sejtem, hogy mik is lehettek a két mondat szerzőjének mindennapi vagy legalábbis addigi meghatározó olvasmányai, ha *A városalapító* „nem jött be neki". Konrád szövege bizonyára nem volt számára maradéktalanul (vagy egyáltalán) beilleszthető azoknak a regényeknek a sorába, amelyek cselekménye a lineáris, tér- és időbeli folytonosságon alapul, s amelyek nem kísérleteznek merészen epika és líra, narráció és reflexió, cselekményesség és értekezés, folytonosság és egyidejűség közti átjáráson alapuló írásmóddal. Olvasónk valami olyannal találkozhatott, ami addigi olvasási szokásainak feladását vagy legalábbis módosítását követelte volna meg tőle. S ki tudja: lehet, hogy később, olvasási tapasztalatainak bővülésével változott a viszonya a regényhez, s azt sem tartom kizártnak, hogy Konrád egyik kedvenc szerzőjévé lépett elő. Mindnyájunk számára más könyv jelenti a botránkozás kövét, ami viszont aztán akár szegletkővé, személyes olvasástörténetünk egy új szakaszának kiindulópontjává is válhat. Az olvasás ugyanis nemcsak mennyiségi gyarapodás, hanem ezzel együtt, folyamatosan, a korábban olvasottak minőségi átalakulása is. Beír(ód)ás és felülír(ód)ás. Ahogy *A városalapító* utolsó, több mint negyvensoros mondatának záró szakaszában olvassuk: *„a tömött villamos jégvirágos ablaküvegére egy utas körömmel új évszámot karcol, majd keresztben áthúzza."*

Benyovszky Krisztián

Közlemény

Tudatjuk minden kedves olvasónkkal és könyvvásárlóval, hogy bár korlátozott példányszámban, de ismét kapható N. Tóth Anikó regénye, a Madách-díjat és a Posonium Irodalmi Díj Fődíját elnyerő Fényszilánkok. Megrendelhető (190 Sk-ért) a Könyvjelző által. *A szerk.*

Rejtvény

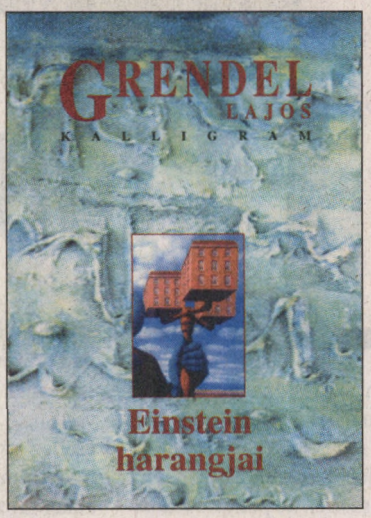

E havi kérdésünk: milyen díj várományosa Tóth Krisztina? A helyes megfejtés beküldői közt kisorsoljuk Grendel Lajos regényét (Einstein harangjai, Grendel Lajos Művei sorozat, Kalligram, 2000). Külön sorsolunk azok közt, akik Tóth Krisztina legalább egy könyvének címét beküldik. Továbbá: a Csallóközi Kiskönyvtár sorozat könyveit nyerhetik meg azok a kedves olvasóink, akik megírják, melyik magyarországi költő-transzpoéta szerepelt még az Ars Poetica 2006 költői fesztiválon.

Az Új Szó
könyvekkel és olvasókkal
foglalkozó melléklete

Könyvjelző

Megjelenik havonta egyszer
Készül a Szlovák Köztársaság
Kulturális Minisztériumának
támogatásával

Szerkeszti: **Csanda Gábor**
DTP: **Toronyi Péter**

Levélcím:
Könyvjelző, Námestie SNP 30,
814 64 Bratislava 1
Villámposta:
konyvjelzo@poetic.com
www.ujszo.com

A Könyvjelző legközelebb
november 16-án,
csütörtökön jelenik meg.

A bemutatott könyvek a megjelölt kedvezményes árukon megrendelhetők

A megrendelő neve:	Szerző:	Cím:	db
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
utca, házszám:	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
irányítószám, helység:	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
Telefonszám:	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....

1000 Sk feletti megrendelés esetén nem számítunk fel postaköltséget (65 Sk).
Könyvtárak és iskolák, figyelem!
1000 Sk feletti megrendelés esetén 25% kedvezményt biztosítunk.

A megrendelés címzettje: Vydavateľstvo Kalligram, s. r. o.
Staromestská 6/D P. O. Box 223 810 00 Bratislava 1
Tel./Fax: 00421-2-544 15 028 e-mail: distribucia@kalligram.sk